

Araştırma Makalesi

Ekim 2025

Cilt: 4

Sayı: 2

Sayfa Aralığı: 13-39

Türk Basınında Kıbrıs Meselesinin Temsili (1955–1974): Medya ve Kamuoyu İnşası¹

The Representation of the Cyprus Issue in the Turkish Press (1955–1974): Media and Public Opinion Formation

İsmail ŞAHİN¹

¹ Prof. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Balıkesir, Türkiye
ORCID: 0000-0003-3144-7844 | isahin@bandirma.edu.tr

Geliş Tarihi 13/11/2025 – **Kabul Tarihi** 08/12/2025

DOI: 10.55205/jocsosa.4220251822807

Atıf: Şahin, İ. (2025). Türk Basınında Kıbrıs Meselesinin Temsili (1955–1974): Medya ve Kamuoyu İnşası. *Cihannüma Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 4(2), 13-39.

ÖZ

Bu çalışma, 1955–1974 yılları arasında Türk basınında Kıbrıs meselesinin nasıl ele alındığını, hangi söylemsel çerçeveler içinde temsil edildiğini ve bu temsilin kamuoyu üzerindeki etkilerini incelemektedir. Dönemin önde gelen ulusal gazeteleri temel alınarak yürütülen analiz, Kıbrıs sorununa ilişkin haber metinleri, köşe yazıları, yorumlar ve başyazıların dilini ve anlatı yapısını çözümlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, basının yalnızca olayları aktaran tarafsız bir mecra olmadığını; aksine kamuoyu inşasında, ulusal kimlik ve “milli dava” algısının şekillenmesinde ve Türkiye’nin dış politika tercihlerinin meşrulaştırılmasında aktif bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle 1955 sonrası gelişmeler, 1960 Cumhuriyeti’nin dağılması ve Kıbrıslı Türklere yönelik şiddet olaylarının artması, basın söyleminde güvenlik, tehdit ve millî sorumluluk vurgularını güçlendirmiştir. Ay-

¹ Bu çalışma, 2017 yılında hazırlanan *Türk Tarihine Dair Yazılar II* adlı kitapta yer alan, “Türk Basınında Kıbrıs Meselesi” adlı kitap bölümünün yeni yorumlar ve kaynaklar ışığında makaleye çevrilmiş halidir. Kitap künyesi için bkz: Demir, Alpaslan vd. (2017). *Türk Tarihine Dair Yazılar II*. Gece Kitaplığı.

rıca basın organları, Kıbrıs meselesini tarihsel haklar ve garantörlük söylemi üzerinden çerçeveleyerek müdahale fikrini kamuoyunda olağan ve kaçınılmaz bir seçenek olarak sunmuştur. Bu süreçte farklı gazeteler arasında üslup ve ton farkları bulunsa da temel anlatının büyük ölçüde ortaklaştığı görülmektedir. Bulgular, 1950’lerin sonlarından 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı’na uzanan süreçte Türk basınında giderek daha belirgin hâle gelen milliyetçi, devlet merkezli ve müdahaleyi meşrulaştırıcı bir söylemin benimsendiğini; bu söylemin kamuoyunu büyük ölçüde resmî devlet politikalarıyla uyumlu biçimde yönlendirdiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Medya, Kamuoyu, Dış Politika.

THE REPRESENTATION OF THE CYPRUS ISSUE IN THE TURKISH PRESS (1955–1974): MEDIA AND PUBLIC OPINION FORMATION

ABSTRACT

This study examines how the Cyprus issue was addressed, framed, and represented in the Turkish press between 1955 and 1974, as well as the impact of this representation on public opinion. Drawing on leading national newspapers of the period, the analysis focuses on the discursive structures of news reports, opinion columns, commentaries, and editorials related to the Cyprus problem. The study argues that the press functioned not merely as a neutral transmitter of information, but as an active agent in the construction of public opinion, the formation of national identity, and the legitimization of Turkey’s foreign policy preferences. In particular, developments after 1955, the collapse of the 1960 Republic of Cyprus, and the escalation of violence against Turkish Cypriots reinforced themes of security, threat perception, and national responsibility within media discourse. Moreover, newspapers framed the Cyprus issue through narratives of historical rights and guarantor responsibilities, presenting intervention as a natural and inevitable option for the public. Despite differences in tone and style among newspapers, the core narrative remained largely consistent. The findings demonstrate that from the late 1950s to the 1974 Cyprus Peace Operation, Turkish press discourse increasingly adopted a nationalist, state-centered, and intervention-legitimizing tone, closely aligned with official state policies and playing a significant role in shaping public opinion accordingly.

Keywords: Cyprus, Media, Public Opinion, Foreign Policy.

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, 1955-1974 döneminde Kıbrıs meselesi ile Türk kamuoyu ve basın arasındaki etkileşimi inceleyerek, basının Kıbrıs sorununa ilişkin söylem biçimlerini, kamuoyu oluşturmadaki rolünü ve Türkiye'nin dış politikasına yansımalarını analiz etmektir. Öncelikle konuya bütünlük kazandırmak amacıyla Kıbrıs meselesinin tarihsel derinliği dönüm noktaları üzerinden genel hatlarıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Ardından yine meselenin kamuoyunda yoğunluk kazandığı dönemlerde gazete manşetleri, etkili köşe yazıları ve resmî açıklamalara yer verilmiştir. Çalışmanın asıl kaygısı, konunun özünü ve mahiyetini aktarmak olduğundan okuyucunun ilgisini dağıtmamak ve konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla çok fazla alıntıya yer verilmemiştir. Ayrıca çalışmanın sayfa sayısının sınırlı olması bir diğer faktördür. Dışişleri Bakanlığı arşivlerinin araştırmacılara henüz tam olarak açılmamış olması ve bu nedenle konunun basın ve ikincil kaynaklardan takibi, çalışmanın en eksik yanını oluşturmaktadır. Bu eksikliği en aza indirebilmek düşüncesiyle konuyla ilgili farklı görüş açısına sahip kaynaklar da bu bağlamda taranmıştır. Bununla birlikte, çalışma basın ve kamuoyu ile sınırlı tutulmuş; resmî tutum ve uygulamalara olabildiğince yer verilmemiştir. Kamuoyunun ve basının genel eğilimlerini tespit edebilmek amacıyla ulusal gazetelerden derlenen metinler analiz edilmiştir. Araştırma süresince incelenen kaynaklar ve elde edilen bulgular, Kıbrıs meselesinde kamuoyunun şekillenmesinde kitle iletişim araçlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının ve özellikle üniversite öğrencilerinin belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Türk kamuoyunda gözlemlenen tutum ve davranışların, Lefkoşa ve Atina'da gerçekleşen Enosis yanlısı eylemlere verilen bir tepki olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

TARİHSEL DÖNÜM NOKTALARI

Kıbrıs, tarihsel derinliği olan bir meseledir. Bu sorun, Kıbrıslı Rumların Enosis (Yunanistan'la birleşme) ülküsünden doğmuş ve günümüzde çok boyutlu ve çok taraflı bir hal almıştır. Kıbrıslı Rumların temel iddiası, Kıbrıs'ın tarihsel olarak bir Yunan adası olduğu ve bu sebeple Yunanistan'a katılması gerektiğidir. Kıbrıslı Türkler bu iddiaya hiçbir zaman sempati göstermemiştir. Onlar, adanın Yunan kimliğini asla kabul etmedikleri gibi, adanın hukuken Türk toprağı olduğu tezini ısrarla savunmuşlardır.

Kıbrıslı Rumlar, adanın Helen dünyasının bir parçası olduğu yolundaki görüşlerine Megali İdea çerçevesinde bir dayanak bulmaya çalışmışlardır.

Bu nedenle Enosis, Megali İdea'nın gerçekleşmesi için önemli bir araç olarak görülmüştür. Kıbrıs'ın Helen dünyasının bir parçası olarak sunulmasının bir de politik yönü bulunmaktadır. O da Kıbrıs'ı Antik Yunan ile ilişkilendirme çabasıdır. Bu yaklaşım, Kıbrıs'ın Antik Yunan ile ilişkilendirilerek Batı dünyasının entelektüel çevrelerinden ve kamuoyundan destek sağlanmasını hedefleyen ve Yunan Krallığı'nın kuruluş sürecinde başarıya ulaştığı görülen bir stratejidir. Buna ek olarak, Batı dünyasından destek temin etmek ve kendi siyasal iddialarına tarihsel bir meşruiyet kazandırmak amacıyla, Kıbrıslı Türkler Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nu yıkan 'barbarların' torunları olarak sunulmuştur.

İki toplum arasındaki tarihsel tartışma, adanın 1878 yılında geçici surette İngiltere'nin idaresine bırakılmasıyla artmaya başlamıştır. Toplamlar arasında yaygın ve sistematik şiddet olayları yaşanmamış olmakla birlikte, yönetici elitler arasında Enosis ekseninde yürütülen mücadelenin ada genelinde giderek daha belirgin hâle geldiği görülmektedir; bu nedenle Kıbrıs sorununun yalnızca 1960 sonrasında ortaya çıktığı yönündeki iddiaları kabul etmek mümkün değildir.

Kıbrıslı Rumların adada İngiliz idaresinin başlamasıyla yükselen Enosis talepleri, İngiltere tarafından, "Kıbrıs'ın hukukken bir Osmanlı toprağı olduğu" gerekçesiyle her defasında geri çevrilmiştir. Buna rağmen Kıbrıslı Rumların temsilcileri Enosis hareketini ve beklentisini sürekli canlı tutmayı başarmışlardır. Bu bağlamda Kıbrıslı Rumlar, İngiltere'nin adadan çekilmesi durumunda Yunanistan'dan başka hiçbir devletin adada hâkimiyet kurmasına müsaade etmeyecekleri görüşünü sıklıkla dile getirmişlerdir. Bu görüş karşısında Kıbrıslı Türkler ise, adanın eski sahibine geri verilmesi gerekliliğinden asla taviz vermeyeceklerini ısrarla ifade etmişlerdir. Bu sürecin taraflarca yönetilmesinde Girit İsyanı önemli bir örnek olarak kullanılmıştır. Girit'in Yunanistan'a katılma yolundaki emin ilerleyişinin Kıbrıslı Rumlar açısından cesaretlendirici bir yönü olmuştur. Buna karşın Girit'in kaybedilmesi, Kıbrıslı Türkler üzerinde derin bir tesir yaratmıştır. Bu nedenle Giritli Türklerle benzer kaderi paylaşmamak amacıyla Enosis karşıtı mücadelelerini artırmışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı yeni konjonktürde, İngiltere 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs'ı ilhak ettiğini ilan etmiştir. Bu durum, 4 Haziran 1878 tarihli Kıbrıs Konvansiyonu'na açıkça aykırı nitelik taşımaktaydı; ayrıca İngiltere'nin 1878'den itibaren Enosis'e karşı ileri sürdüğü, Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti'ne ait olduğu ve bu nedenle devredilemeyeceği yönündeki tezini de fiilen hükümsüz kılmaktaydı (Hill, 2016, s. 446).

Adanın ilhakının ardından baş gösteren bir diğer önemli hadise, Ekim 1915 tarihinde ortaya çıkmıştır. Bu tarihe kadar Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılacağına ilişkin çeşitli söylentiler ada genelinde yaygınlık kazanmışken, 18 Ekim 1915'te İngiltere'nin Atina Büyükelçisi Sir Francis Elliot, Yunanistan'ın Sırp-Yunan Antlaşması'ndan doğan yükümlülüklerini yerine getirerek derhâl Sırbistan'a yardım etmesi şartıyla, İngiltere'nin Kıbrıs'ı Yunanistan'a devredebileceğini teklif etmiştir (Hill, 2016, s. 447).

İngiltere'nin bu teklifteki amacı, Yunanistan'ı müttefikler safında bir an önce savaşa katmak ve Balkan cephesini güçlendirmektir. Fakat Yunanistan tüm uğraşlara rağmen tarafsızlıktan vazgeçmeyerek bu teklifi reddetmiştir. Bu teklifi önemli kılan husus, İngiltere'nin Kıbrıs'ı elinden çıkarabileceğini ve bu konuda tek karar vericinin ya da muhatabın kendisi olduğunu duyurmuş olmasıydı. Başka bir ifadeyle, İngiltere bu teklifle Kıbrıs'ı resmi olarak pazarlık konusu hâline getirmiştir. Gerek ilhak hadisesi gerekse de teklif konusu, Kıbrıs Rumlarını Enosis ülküsünde cesaretlendirici bir etki meydana getirmiştir. Böylece er ya da geç Enosis'in gerçekleşeceği düşüncesi, Rum toplumunda yaygın bir inanç haline gelmiştir. Bu durum karşısında, Enosis'e karşı bir mücadele başlatan Kıbrıslı Türkler başa çıkılması gereken en büyük potansiyel tehdit olarak tanımlanmıştır; çünkü 1915 teklifi İngiltere'nin konuya sıcak baktığını ve ileride de bakabileceğini gösterirken, Kıbrıslı Türkler açısından böyle bir olasılık söz konusu değildi.

15 Mayıs 1919 İzmir'in İşgali Rum ve Yunan dünyasını heyecanlandıran Megali İdea'da önemli bir dönüm noktasıdır. Doğal olarak Enosis ve Megali İdea taraftarları, beklentilerinin kısa zaman içerisinde gerçekleşeceği hayaline kapılmışlardır. Ancak Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması, bu hayalleri kısa sürede boşa çıkarmıştır. Lozan Antlaşması, Kıbrıs'ın statüsüne ilişkin tartışmalara son noktayı koyarak hem Türkiye'nin hem de Yunanistan'ın Kıbrıs'ın İngiltere'ye ait olduğunu resmi olarak kabul etmesini sağlamıştır. İngiltere bu doğrultuda Kıbrıs'ı 10 Mart 1925 tarihinde Kraliyet Kolonisi yaptığını ilan etmiş ve buradaki yüksek komiserliği valiliğe dönüştürmüştür. Böylece Kıbrıs'ın geleceğine dair 1878 yılından beri yapılan tartışmalar resmi düzeyde bitmişti fakat Enosis konusu hala adada tüm canlılığını muhafaza ediyordu. Enosis taraftarlarının kitlesel bir arzuya dönüştürdüğü bu düşüncenin, Lozan Antlaşması ile herhangi bir sapmaya veya yumuşamaya uğradığını söylemek oldukça güçtür. Zira Kıbrıs Başpiskoposu Kyrillos'un, adanın resmen kraliyet sömürgesi ilan

edilmesi üzerine İngiliz hükümetine göndermiş olduğu resmi protesto, yukarıdaki tespiti doğrular niteliktedir. Kyrillos, protesto metninde şu ifadelere yer vermiştir:

Din adamlarının ve halkın duyduğu derin üzüntüyü onlar adına ifade ediyoruz. Adanın Helen halkı, liberal İngiliz ulusunun yakın bir tarihte milli iadesini kendisine bahşedeceğini beklerken, bu veçhile sahip olduğu feshedilmesi mümkün olmayan tarihî ve millî hakların siyasi bir hamleyle bir kez daha görmezden gelinmesini şiddetle protesto ediyoruz. İlan ediyoruz ki, adanın Helen halkının ateşli ve mutlak arzusu her zaman için anavatan Hellas ile birleşmektir, şimdi de birleşmektir ve ileride de birleşmek olacaktır (Hill, 2016, s. 462).

Başpiskopos Kyrillos'un protestosuna benzeyen içerikte dilekçelere bu dönemde rastlamak oldukça mümkündür. Enosis'in tüm dinamizmiyle devam ettiğini Ekim 1931 tarihinde Kıbrıs'ta cereyan eden olaylar bir kez daha göstermiştir (Öztoprak, 1998). Kavanin Meclisi'nde vergi meselesi yüzünden başlayan bir tartışmanın kısa zaman zarfında tüm adayı etkisi altına alacak bir Enosis başkaldırısına tahvil olması, adadaki Enosis direncini yansıtmaları bakımından oldukça dikkat çekiciydi. Her ne kadar İngiliz hükümeti her defasında Enosis tartışmasının artık kapandığını resmi olarak ilan etmiş olsa da baş gösteren olaylar bu durumun Kıbrıslı Rumlar tarafından geçerli olmadığına işaret ediyordu. Kavanin Meclisi'nin Rum üyeleri, Kıbrıs için tek çözümün Enosis olduğuna tam bir inançla bağlıydı. Bu ruh hali, 1931 olaylarında kendini göstermiş ve 'Yaşasın Enosis' sloganı isyanın yayılmasında etkin bir rol oynamıştı.

Larnaka Piskoposu Nicedemos Mylonas'ın Limasol'da yaptığı ateşli konuşmasında, "milli hassasiyetleri olan eğitimli bir halk olduğumuzu ve Helen bayrağı altında özgürce yaşamaya mecbur olduğumuzu yabancı hükümdarlara göstermenin vakti gelmiştir. Kahrolsun adi ve rezil rejim! Yaşasın Enosis!" çağrısını yapması, Enosis taraftarı kitlenin harekete geçmesini tetiklemişti (Hill, 2016, s. 467). Nitekim Kıbrıs Valisi Sir Ronald Storrs'un da belirttiği üzere, kent ve kasabaların dışında, Kıbrıslı Rumların meskûn olduğu 598 köyden 209'u olaylara dahil olmuştu (Storrs, 1937, s. 542). Olaylar sırasında hükümet konağı yakılmış, kent ve kasabalarda pek çok kamu binası ciddi tahribata uğramıştı. Ayrıca yetmiş civarında köyde maddi hasar meydana gelmiş, altı kişi ölmüş, otuzu sivil, otuz sekizi polis olmak üzere toplamda altmış sekiz kişi yaralanmıştı (Storrs, 1937, s. 541). Mısır ve Malta'dan getirilen kuvvetler sayesinde kontrol altına alınan olaylar, İngiliz yönetimini sert tedbirler almaya sevk etmiştir. Zira 10 Şubat

1932 tarihli İngiliz Parlamento kayıtlarına göre, 1931 isyanı nedeniyle yargılanan kişi sayısı 2.952, suçlu bulunan kişi sayısı 2.679, tutuklanan kişi sayısı ise 304'tür (HC Deb., 10 February 1932).

Bunlara ek olarak idari açıdan da bazı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler şöyle sıralanabilir: Enosis illegal ilan edilmiş, Kavanin Meclisi ve Belediye Meclisleri lağvedilmiş, siyasi partiler yasaklanmış, her türlü yürüyüş, gösteri, toplantı yasaklanmış ve beşten fazla kişinin bir araya gelmesi kaza komiserinin iznine bağlanmış, basına sansür getirilmiş, Türk ve Yunan tarihinin okullarda okutulmasına son verilmiş, konsolosluklar dışında yabancı bayrakların izinsiz kullanımı ve sergilenmesi men edilmiş, muhtarların seçim usulü kaldırılmış ve valiye muhtarları atama yetkisi verilmiş, kiliselerin kendi amaçları dışında çan çalması yasaklanmış ve son olarak Yunan Konsolosu sınır dışı edilmiştir (Storrs, 1937, s. 546). Kıbrıs'ta bu hadiseler cereyan ederken Türkiye resmi düzeyde olaylara müdahil olmamıştır. Türk devletinin bu sessizliği, büyük ölçüde hadiseleri İngiltere'nin bir iç meselesi olarak görmesinden kaynaklanıyordu. Ancak aynı durum Türk basını için geçerli değildir. Basın, kendisine ulaşan haberleri kamuoyuna düzenli olarak aktarmış, ancak genellikle haber ajanslarından edinilen bilgiler yorumlanmadan, olduğu gibi gazetelerde yer bulmuştur. Bu bağlamda genellikle Kıbrıs ya da Kıbrıs Türkleri ile herhangi bir bağ kurulmaksızın, yabancı bir ülkede meydana gelen bir olay soğukluğuyla hareket edilmiştir. Kıbrıs'tan gönderilen telgraflar yoluyla daha detaylı haberlere yer verilmişse de yine de Kıbrıs Türklerini tatmin edecek yazılar basında yer almamıştır.

Bu süreçte Kıbrıslı Türklerin en büyük beklentisi, Türkiye'nin resmi ve sivil çevrelerinde Kıbrıslı Türklerin haklarını konu edinen, onların Enosis karşıtı mücadelesini destekleyen açıklamaların, beyanatların ve yazıların gündeme taşınmasıydı. Bu hususta Kıbrıs Türklerinin memnuniyetsizliğini 19 Ağustos 1933 tarihli Masum Millet gazetesinde Con Rifat şöyle aktarmıştır: "İçtimai dertlerimizi senelerden beri devamlı neşredip çareler tahrir eylediğimizi Türkiye matbuatı bildiği halde alaka göstermemeleri bizleri çok mahzun ediyor ve şikâyet etmek artık hakkımız oluyor." (Fedai, 1986, s.175-177). 1931 İsyanı'nda Kıbrıslı Türklerin doğrudan bir dahli olmamasına rağmen, onlar da isyancılar gibi cezalandırılmıştır. Hükümetin getirdiği yasaklar, Kıbrıslı Türklerin zaten ağır olan yükünü daha da artırmış ve özellikle örgütlenme kapasitelerine ciddi darbe vurmuştur. Bu süreçte meslek ve tahsil sahibi birçok Türk adadan göç etmek zorunda kalırken tahsil için yurtdışına ve Türkiye'ye gidenler geri dönmeyi

tercih etmiştir. Bu konuyla ilgili İsmet Konur'un tespitleri oldukça dikkate değerdir:

Kıbrıslı talebe Türkiye okullarında tahsillerini bitirdikten sonra Anavatana karşı taahhüt ettikleri mecburî hizmetlerini ve askerliklerini yapıyorlar ve ondan sonra da Türkiye'de yerleşiyorlar, aile sahibi oluyorlar ve pek azı müstesna bir daha Kıbrıs'a dönmüyorlar. Bu suretle Kıbrıs Türkleri; her köşesinde üç asırdan, fazla bir müddet devam eden Türk idaresinin şanlı ve mukaddes hatıralarını taşıyan yeşiladayı kendiliklerinden boşaltmış oluyorlar (Konur, 1938, s. 27).

Ancak tüm olumsuzluklara rağmen Türkiye'ye yapılan bu beyin göçleri, ileriki yıllarda Kıbrıslı Türklerin hasretle bekledikleri Türkiye'nin bir meselesi olma yolundaki taşları döşemede önemli roller oynayacaklardır. 1930'lu yılların başlarından itibaren uluslararası konjonktürün değişmesi, Akdeniz'de artan İtalyan ve Alman tehlikesi gibi dünya ve bölgesel barışı tehdit eden siyasi gelişmeler, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında küçük meselelerin ötelenmesine yol açmıştır. Bir de buna Kıbrıs'taki yasaklar eklenince, Enosis faaliyetleri bir müddet sessizliğe bürünmüştür (Gürel, 1984, s. 119). Ancak bu sessizlik, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni koşullarla birlikte yeniden bozulmuş; 'Enosis sadece Enosis' ülküsü, kaldığı yerden çok daha güçlü bir şekilde devam etmiştir.

Yükselen Enosis talepleri karşısında Kıbrıslı Türkler, adanın geleceğine ilişkin iki temel seçeneği savunmaktaydı: Bunlardan ilki, adadaki İngiliz idaresinin devam etmesi; ikincisi ise, İngiltere'nin adadan çekilmesi hâlinde Kıbrıs'ın eski sahibi olan Türkiye'ye bırakılmasıydı. Kıbrıslı Türkler, bu bakış açıları doğrultusunda İngilizlerle Enosis yanlılarına karşı zorunlu bir iş birliğine yönelmek durumunda kalmıştı. Bunun hem hukuki hem de fiili mecburiyetten doğduğunu söylemek mümkündür. Şöyle ki, 6 Şubat 1925 tarihli bir düzenlemeyle Kıbrıs Anayasası'nda bir değişikliğe gidilerek, 18 üyeden oluşan Kavanin Meclisi'nin üye sayısı 24'e yükseltilmişti. Böylece, Meclisteki Rum üye sayısı 9'dan 12'ye ve hükümetin atama yoluyla belirlediği resmi üyelerin sayısı da 6'dan 9'a çıkarılmıştı. İngiliz Vali Meclis Başkanlığı görevini sürdürürken, Türk üye sayısında herhangi bir değişikliğe gidilmemiş ve böylece 1882 Anayasası'nda olduğu gibi üç üyelik sistem muhafaza edilmişti.

Görüldüğü üzere, 1882'de oluşturulan cemaatler arası siyasal denge korunmuş; Rum üye sayısı, İngiliz memur üyeler ile Türk üyelerin toplamına eşitlenmiştir. Bu nedenle oylamada eşitlik oluşması hâlinde son karar yetkisi yine İngiliz Valisine bırakılmıştır. Bu siyasal denklem içinde Kıbrıslı

Türkler, Enosis'e engel olabilmek için İngilizlerle uzlaşmak zorunda kalırken, İngilizler de Kıbrıslı Rumları Kıbrıslı Türklerle dengeleme imkânı bulmaktaydı. 10 Şubat 1947 tarihli Paris Antlaşması ile Oniki Ada'nın Yunanistan'a bırakılması ve İngiltere'nin Hindistan ve Filistin'den çekilmesi gibi önemli uluslararası gelişmeler, Kıbrıs'ta Enosis hareketinin yeniden alevlenmesine neden olmuştu. Zira bu gelişmeler ışığında, İngiltere'nin Kıbrıs'ı da terk edebileceği yönündeki olasılık adada büyük bir heyecan yaratmıştı. Böylece Enosis tartışmaları etrafında şekillenen hadiseler kısa zamanda Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye kamuoyunu meşgul etmeye başlamıştı. 1948 yılından itibaren Türkiye'de basın ve kamuoyunun Kıbrıs'a yönelik ilgisi artarken, hükümetlerin resmi tutum almaları ve konuya doğrudan müdahil olmaları 1954 yılına kadar gecikmiştir. Nitekim Fahir Armaoğlu'nun ifadesiyle, 'bu safhada mesele daha ziyade iki memleket basını ve kamuoyları arasında bir polemik konusu' hâline gelmiştir (Armaoğlu, 1959, s. 57).

KAMUOYUNUN ÖNEMİ

Kamuoyu, toplumun belli bir konuyla ilgili düşüncesini ve yargısını yansıtan kanaatlerin toplamı olarak tanımlanabilir. Bu kanaatin toplumun tüm bireylerinde olduğunu varsaymak elbette mümkün değildir. Kamuoyu çoğunluğun kanaati şeklinde yansıtılsa da gözden kaçırılmaması gereken husus; tartışmalı bir konu karşısında, bu sorunla ilgilenen, zihinsel meşgulliyeti olan ve neticede konu üzerinde bir yargıya sahip kişiler grubuna veya gruplarına hâkim olan kanaattir (Kapani, 1998, s.147). Kamuoyunun siyasal karar alma sürecini etkileyebilmesi için siyasal etki gücünün yüksek olması gerekmektedir.

Bu açıdan konu ele alındığında kamuoyunun belirlenmesinde örgütlenme kapasitesi önemli bir faktördür. Nitelik ve nicelik yönünden örgütlenmenin kuvvetli tutulmasının kamuoyunu daha etkin kılacağı muhtemeldir. Geleneksel uluslararası ilişkiler yaklaşımları dış politika analizlerinde kamuoyunun etkisini büyük ölçüde dikkate almamıştır. Bu yaklaşımlarda devletler, analizin en önemli konusu olmuştur. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaygın olarak uluslararası ilişkilerin analizinde farklı aktörler ve birimler devletin yanı sıra ele alınmaya başlanmıştır. Bunların başında kamuoyu gelmektedir.

Dünya genelinde yaşanan köklü değişimler, devletleri kitlelerin isteklerini hesaba katmak zorunda bırakmıştır (Waltz ve Quester, 1982, s.126). Bunun nedeni, sanayileşme, şehirleşme, demokratikleşme, kitle iletişim

araçlarının yaygınlaşması ve okuryazarlık oranındaki artış şeklindeki gelişmelerin kamuoyu olgusunu beraberinde getirmesiydi (Atabek, 2002, s.224). Bu bağlamda kamuoyunun dış politikayı nasıl etkilediği ya da dış politikadan nasıl etkilendiği bu yönde yapılan çalışmaların temel omurgasını oluşturmuştur. Yapılan araştırmalarda kamuoyunun, dış politika yapımında ve kararların belirlenmesinde önemli bir araç olduğu ortaya konmuştur. Öyle ki Michael A. Milburn 'kamuoyu baskısını göz ardı eden yönetim ve siyasetçiler uzun süre iktidarda kalamazlar' tespitiyle bu konuya açıklık getirmeye çalışmıştır (Milburn, 1998, s. 39).

Kamuoyunun yönlendirmeleri ve iç siyasal dinamiklerin etkisi altında şekillenen dış politika ise Goldstein ve Pevehouse'un açık bir şekilde vurguladığı üzere, 'karmaşık bir sürecin karmaşık bir sonucudur' (Goldstein ve Pevehouse, 2015, s. 208.). Nitekim ulusal ve uluslararası sahada değişen sosyoekonomik ve sosyopolitik koşullar devletlerin ulusal çıkarlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyerek, devletleri yeni bir dış politika gündemine yönlendirebilir. Bununla birlikte devletlerin ulusal çıkarlarını oluşturan öğelerin sıralamasında yeni koşullara bağlı olarak değişimler meydana gelebilir. Böylece devletler, dış politika stratejilerini güncelleyebilir, değiştirebilir hatta dış politikalarını köklü bir değişikliğe tabi tutabilirler. Bu nedenle uluslararası ilişkilerin karmaşık doğasında ortaya çıkan bu esneklik, kuşbakışı bir yöntemle elde edilen genel bilgilerle değerlendirilemez. Kaldı ki böylesine bir yaklaşım, dış politikanın tutarsızlıklar dünyası olduğu yönünde bir algıya yol açabilir. Hâlbuki dış politika, belirli bir genel tutarlılığa erişmiş bir sürecin toplamıdır. Bu bağlamda Türk dış politikasını uzun yıllar meşgul eden Kıbrıs meselesinde bu genel tutarlılığı izlemek mümkündür.

Yukarıda da genel hatlarıyla belirtildiği üzere dış politika kararlarının alınmasında ve yürütülmesinde kamuoyu kritik bir role sahiptir. Hükümetler kendi dış politik kararlarına meşruiyet kazandırmak ve önemli kararlarda riski paylaşmak adına kamuoyunun desteğine ihtiyaç duyarlar (Pınar, 2017, s. 270). Böyle bir süreçte baskı grupları, medya, siyasetçiler, ordu ve bürokrasi gibi önemli kurum veya aktörler kamuoyu oluşturma çabası içine girerler. İşte bu noktada kamuoyunun dış politika üzerindeki en belirgin etkilerinden birisi olan ve uluslararası krizler sırasında ortaya çıkan, 'bayrak etrafında toplanma' eğilimi öne çıkar (Milburn, 1998, s. 114). Bu noktada söz konusu grupların kitleyi kendi fikirleriyle donatma çabası önemlidir. Dolayısıyla böyle bir süreçte medya, kamuoyu oluşturmada hayati bir kaldırıcı vazifesi üstlenir. Bunun temel

nedeni, insanların ağırlıklı olarak yazılı ve sözlü medya aracılığıyla gündemden haberdar edilmesidir. Medya bu süreçte ayrıca ciddi bir süzgeç görevi de ifa etmektedir. Bu doğrultuda medya organları, hangi olayın ve meselenin önemli olduğuna, hangi konunun tartışılıp hangilerinin tartışılmayacağına da büyük ölçüde karar vermektedir. Yine bilgiyi ya da haberi ham haliyle kamuoyunun bilgisine sunmak yerine onu yeniden biçimlendirerek kamuoyuna aktarır. İşte burada medyanın tarafsızlığı kayda değer bir faktördür.

Kamuoyu konusunda asıl mesele; belirli bir zamanda, belirli bir konuyla meşgul olan insanların o konu hakkında bilinçli ve rasyonel bir şekilde kamuoyu oluşturup oluşturmadığı sorusudur. Başka bir ifadeyle, toplumun gündemini meşgul eden sorunlar karşısında ortaya çıkan kanaatlerin önceden tasarlanıp tasarlanmadığı konusu kamuoyuna yönelik tartışmaların özünü oluşturmaktadır. İnşa edilmiş, kurgulanmış ve biçimlenmiş bir kamuoyunun oluşumunda şüphesiz en önemli role medya sahiptir. Özellikle çalışmanın seçildiği tarih aralığında, Türkiye’de faaliyet gösteren medyada devletin etkisi ve tesiri yüksektir. Bu nedenle ulusal medyanın bu tarihlerde siyasal bakımdan devlet ve halk merkezli bir yayın anlayışı benimsediği görülmüştür.

Kıbrıs sorununun kamuoyuna taşınmasında 1 Mayıs 1948’de yayın hayatına başlayan Hürriyet gazetesi etkili olmuştur (Topuz, 1973, s. 175.). Kısa zaman zarfında Türkiye’nin en çok okunan gazetesine dönüşen Hürriyet, Kıbrıs meselesini yoğun bir şekilde kamuoyuna aktaran gazetelerin başında geliyordu. Gazetenin sahibi ve başyazarı Sedat Simavi’nin bu hususta etkin bir rolü söz konusuydu (Barutçu, 2004). Sedat Simavi idealist bir vatanperver olarak daima Oniki ada ve Kıbrıs’ın Türkiye’ye bırakılması gerektiği yönünde yayınlar ve haberler yapıyordu. Aynı yıllarda benzer biçimde radyo, sinema, televizyon gibi izleyicide tesir uyandıran iletişim araçlarıyla Kıbrıs meselesine kitlesel bir boyut kazandırılıyordu. Ayrıca Kıbrıs meselesinin Türk kamuoyuna tanıtılmasında Türkiye’de yaşayan Kıbrıs Türkleri de etkin bir rol oynamaya başlamıştı. Bu kişilerin öncülüğünde, 1932 yılında “Kıbrıs Türk Talebi Birliği”, 1946 yılında “Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti”, 1948 yılında “Kıbrıs Türk Kültür Derneği” ve 1950 yılında “Kıbrıs’ı Koruma Cemiyeti” şeklinde sivil toplum örgütleri Ankara ve İstanbul merkezli olarak kurulmuştu (Aykoç vd., 2008). Bu cemiyetlerin genel amacı, ada Türklerinin iktisadi, siyasi ve toplumsal durumları hakkında kamuoyuna bilgi sunmak ve Enosis’e karşı mücadelede Türkiye’den destek sağlamaktı. Bu bağlamda Ankara, İstanbul

ve İzmir gibi büyükşehirlerde tertiplenen Kıbrıs mitinglerinde bu cemiyetlerin payı büyük olmuştur. Tüm bunlar hesaba katıldığında Kıbrıs konusunda Türkiye’de oluşan kamuoyunda kitle iletişim araçlarının, kanaat önderlerinin ve cemiyetlerin tayin edici bir vazife görmüş olduğu söylenebilir.

YUNANİSTAN’IN TAHRİK EDİCİ ÜSLUBU VE TÜRK KAMUOYU

Yunanistan, Osmanlı Devleti’nden bağımsızlığını elde ettiği zamandan başlayarak doğrudan ve dolaylı olarak yönettiği Helenleri, “Yunan Düşü”, “Megali İdea” ya da “Büyük Yunanistan” ülküsüyle idare etmeye çalışmıştır. Bu yaklaşımın büyük ölçüde başarılı olduğu söylenebilir. Nitekim Yunanistan, bu ülkü üzerinden bir taraftan topraklarını genişletmeyi diğer taraftan da ulus ruhunu canlı ve dinamik tutmayı başarmıştır. Bunlar arasında belki daha önemlisi, tüm iç ve dış sorunlarını bu canlılık sayesinde aşabilmiş olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, “Yunan Ülküsü” toplumun sorunlarını maskeleyerek ve toplumu bir arada tutmada bir çatı ya da çimento vazifesi görmüştür.

Resmi ve gayri resmi söylemlere yansıyan “Büyük Yunanistan” idealinin sınırları, Yunan kolonilerinin izinden başlayıp Doğu Roma İmparatorluğu’nun yani Bizans’ın sınırlarının en geniş haline dayanıyordu. İçerideki ve dışarıdaki Helenleri birleştirmek arzusuna dayanan bu ülkü, doğal olarak irredantist bir dış politikanın kurgulanmasına yol açmıştır. Böylece Yunanistan’ın yeniden doğuşu ya da dirilişiyle, asırlar boyunca kesintiye uğramış Yunan milli gururu onurlu bir şekilde yeniden tamir edilecekti. Bu sayede, ayrıca, uluslararası bir saygınlık da sağlanmış olacaktı. Dahası, Megali İdea etrafında nakşedilen yoğun milliyetçi duygular zamanla bir tutku ve saplantıya dönüşerek Yunanlıları, tartışılmaz bir ülkünün bir neferi haline getirmiştir. Vatansever duygularla donatılmış Yunanlılara, milli duygular uğruna saldırganlık, şiddet, yayılma ve savaş meşru kılınmıştır. Bu yoğun vatanseverlik, “bütünleyici milliyetçilik” olarak Yunanlıların fikirlerini, insanın ötesinde bir varlığı ve anlamı olan tek kudret sahibi milletin içinde eriterek kaybettirmiştir. Bu anlayış çerçevesinde; Yedi Adalar’ı almak, Tesalya, Epir, Makedonya ve Trakya’yı ele geçirmek; Girit, Oniki Ada, Kıbrıs ve Anadolu’yu topraklarına katmak önemli bir dış politika hedefine dönüştürülmüştür. Tarihe bakıldığında, askeri başarılar üzerine bina edilen milli büyüklüğü, yeniden inşa etmek üzere yola çıkan Yunan emperyalizminin, genişlemeci ve yayılmacı bir irredantizmle Anadolu ve Kıbrıs dışında başarılı olduğu görülmektedir.

Yunanlılar, Kıbrıs'a mitolojiden tarihe, edebiyattan inanca kadar çok geniş ve derin anlamlar yüklemişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımından ve iç savaştan sonra, Kıbrıs maddi ve manevi tahribata uğrayan Yunanistan'ın rehabilitasyonunda kilit bir rol oynamıştır. İlginç olan, yayılmacı Yunan milliyetçiliğinin anti-sömürgecilikle başlayan milli özgürlük hareketlerini kendi ulusal çıkarlarına bir perde olarak kullanarak anti-sömürgeci bir milliyetçilik yaklaşımıyla Kıbrıs'ı ilhak etmeye çalışmasıdır. Daha anlaşılır bir ifadeyle söylenecek olursa, Yunanistan; Enosis'i gerçekleştirmek için Kıbrıs'ta anti-sömürgeci milliyetçiliğin ulusal ve uluslararası arenada gelişip güçlenmesi adına yoğun bir propaganda faaliyeti yürütmüştür. Böylece Yunanistan'da yerleşik yayılmacı milliyetçilik ile Kıbrıs'ta yükselen anti-sömürgeci milliyetçilik hareketlerinin Enosis'te buluşturulması hesaplanmıştır. Bu durumu Yunan siyasetçilerin söylemlerinde takip etmek mümkündür. Mesela 16 Şubat 1951 tarihinde Yunan Parlamentosunda konuşan Başbakan Sophoklis Venizelos'un Kıbrıs hakkındaki sözleri bu bağlamda iyi bir örnektir. Venizelos şöyle diyordu:

Biz, Kıbrıs adasının ilhakını bugün değil, 1915 senesinden beri müteaddit defalar istedik. O zamandan bugüne kadar iş başına gelen bütün Yunan hükümetleri de bu talebi tekrarladılar. Biz yeni bir müracaatta bulunmadıysak, bundan, bu işten vazgeçtiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Sükûtumuz siyasi iz'anımızın zarurî bir tecellisinden ibarettir. Hakikatte, Kıbrıs'ı istemekten hiçbir zaman vazgeçecek değiliz (Simavi, 1951).

TÜRK BASINININ ETKİN ROLÜ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'da Kasım 1952'de yapılan seçimleri kazanan Aleksandros Papagos'un birinci amacı ekonomik darboğazda debelenen Yunanistan'ı yeniden düzlüğe çıkarmaktı. Mareşal Papagos'un askeri kariyeri Yunanlılar açısından oldukça parlaktı. Nitekim Papagos, Anadolu'nun işgalinde Türklere karşı savaşmış bir asker olmasının yanında, İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'ı işgal eden İtalyan ve Alman birliklerine karşı da mücadele vermişti. Tüm bu şanlı mücadelenin yanında Papagos, iç savaş boyunca komünistlerin ülkede egemen olmamaları için de var gücüyle uğraşmıştı. Başbakan olduğu 19 Kasım 1952- 4 Ekim 1955 tarihleri arasında geçmişte edinmiş olduğu psikolojik hafızayı imkânları ölçüsünde canlı tutmaya gayret etmiştir. Kısacası, partisine de vermiş olduğu ad gibi "Yunan Dirilişi"ni omuzlarında taşımıştır. Papagos göreve başladıktan sonra, Kıbrıs konusunda açık ve net konuşmuştur: "Kıbrıs sorunu ivedi bir şekilde önce

çözölmelidir.” (Holland, 1998, s.31). Papagos, aynı zamanda sorunun sınırlarını “Yunan Düşü”ne uygun olarak çizmişti: “Kıbrıs, Yunanistan ve İngiltere arasındaki bir meseledir.” (Bozkurt, 1954). Papagos’un Kıbrıs konusundaki tavrı Enosis ile yoğrulmuş Yunan kamuoyu ile örtüşmekte olup, Yunan basını da bu hususta elinden geleni yapmış ve kamuoyunun heyecanını canlı tutmak için yoğun bir mesai harcamıştır.

Fakat tüm bu çabalara rağmen İngiltere Dışışleri Bakanı Anthony Eden, Ekim 1953’te, “Kıbrıs konusunda tartışılacak herhangi bir husus yoktur” (Mallinson, 2005, s.43) sözleriyle Enosis için kapıların kapalı olduğunu duyurmuştur. İngiltere’nin bu tutumu, Yunan kamuoyunda adeta bir şok etkisi yaratmış ve Enosis’in daha ateşli biçimde savunulması yönündeki düşüncenin güçlenmesine yol açmıştır. Bu hususta Yunan basını lokomotif bir etki oluşturmıştır. Yunan basınının, “Kıbrıs Yunan’dır” söylemine bir tepki olarak Türk basını, “Kıbrıs Türk’tür” sloganını kamuoyunda işlemeye başlamıştır. Yunanistan’ın Kıbrıs konusundaki ısrarı, Türkiye’deki üniversite gençliğini de hareketlendirmiştir. Öyle ki Milliyet gazetesi Türk kamuoyuna bu durumu, “Gençliğin Kıbrıs Davası Üzerindeki Hassasiyeti” başlığıyla duyurmuştur (Milliyet, 6 Mart 1954). Buradaki önemli nokta, basının gençliğe Kıbrıs konusunda yüklemiş olduğu misyondur. Başka bir ifadeyle, Türk gençliğinin bu dönemde Kıbrıs meselesine ilgi göstermesi için basın her türlü desteği sağlamış; ancak Türk-Yunan dostluğuna kalıcı zarar verebilecek hareketlerden kaçınılması konusunda da sürekli uyarılarda bulunmuştur.

Taraflar, 1950–1960 yılları arasında ulusal ve uluslararası kamuoyunu etkilemek ve kendi tezlerinin haklılığını kabul ettirebilmek amacıyla, Kıbrıs’a ilişkin görüşlerine yakın tüm argümanları basın yoluyla kamuoyuna aktarmıştır. Yunanistan bu konuda daha da ileri gitmiştir. Bu defa Kıbrıs Başpiskoposu Makarios ile iş birliği içinde adada EOKA adlı bir terör örgütü vasıtasıyla “anti-sömürgeci” bir mücadeleye etkin destek vermiştir. 1 Nisan 1955 tarihinde kanlı eylemlerine başlayan EOKA, Enosis’e karşı cephe alan herkesi kara listesine yazmıştır. EOKA eylemleriyle başlayan süreç yine basın vasıtasıyla tam bir propaganda savaşına dönüştürölmüştür. Rum ve Yunan basını yapılan eylemleri “anti-sömürgeci” ve “özgürlükçü” doğal bir hak olarak meşrulaştırmaya yönelmiştir. “Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü” olarak isimlendirilen EOKA, Kıbrıslı Rumlardan, Yunanistan’dan ve Kilise’den yoğun bir destek elde etmiştir. Yunan ordusundan emekli Albay Grivas liderliğindeki örgüt, bir taraftan silah zoruyla İngilizleri adadan kovmak adına tüm toplumu terörize

ederken, diğer taraftan Enosis mührünü Kıbrıslı Rumların kalbine tüm gücüyle işlemiştir.

İngiltere'yi destekleyen basın kaynaklarına göre, "papazlar, komünistler ve teröristler" İngiliz idaresine karşı iş birliği içinde hareket etmekte olup, amaçları Hindistan örneğinde olduğu gibi İngilizleri ülkeden çıkarmaktır (New York Times, 12 Eylül 1955). EOKA silahlı eylemlerini sistematik şekilde devam ettirirken diğer taraftan toplumu, özellikle lise çağındaki öğrencileri, örgütleyip İngiltere aleyhinde gösteriler yapılmasını sağlamıştır. Benzer öğrenci protestoları Atina'da neredeyse rutine bağlanmış, öğrenciler meydanlarda "Yaşasın EOKA" sloganlarıyla uluslararası toplumun EOKA algısına zemin oluşturmaya çalışmışlardır. Atina ve Lefkoşa'da düzenlenen gösterilere, Türkiye'de aynı ölçüde tepki gösterilmiştir. Türk tarafının haklılığı düzenlenen mitinglerle güçlü bir şekilde karşı tarafa iletilmiştir. Böylelikle Türkiye tıpkı Yunanistan gibi, kısa zaman içerisinde Kıbrıs konusunda tek sesli bir kamuoyu elde etmeyi başarmıştır. Peyami Safa'nın 27 Ağustos 1955 tarihli "Kıbrıs, Milletın Dâvâsıdır" adlı yazısı bu görüşü yansıtmaya bakımından değerlidir. Yazının öne çıkan cümleleri şöyleydi:

Kıbrıs dâvasında muhalefet, iktidarı desteklemek kararındadır. İnönü'nün de, Bölükbaşı'nın da bu beraberliği ifade eden sözleri Türkiye'de büyük memleket meselelerini her çeşit parti anlaşmazlıklarının üstünde tutan bir yüksek milli ruhun daima canlı ve taze kaldığını gösterir. İki parti liderine de bu ruhu dile getirdikleri için teşekkür etmeliyiz. Menderes'in de, İnönü'nün de, Bölükbaşı'nın da beyanatında müşterek ilham kaynağı milli viddandır. (Milliyet, 27 Ağustos 1955).

Türk kamuoyunun Kıbrıs konusunda hemfikir olmasını sağlayan unsurlara bakıldığında hükümetin sunmuş olduğu Türk tezini benimsediği görülmektedir. Bu bağlamda Kıbrıs, Anadolu'nun jeolojik, jeopolitik, demografik ve ekonomik bir devamı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin askeri savunmasında ada birinci derecede önemli bulunmuştur. En önemlisi ise, Lozan Antlaşması'nda Kıbrıs konusunun İngiltere ve Türkiye arasında müzakere edilmiş olduğuna ve bu nedenle Yunanistan'ın konu üzerinde söz hakkı bulunmadığı hususu sıklıkla vurgulanmıştır. Anlaşılacağı üzere Kıbrıs meselesi sadece Kıbrıslı Türkler üzerine bina edilmemiştir. Bu dönemde yirmi dört milyonluk Türkiye nüfusunun emniyeti ve akıbeti Kıbrıs'a endekslenmiştir. Bu nedenlerden dolayı Kıbrıs, Türk milletinin üzerinde ittifak ettiği milli bir dava olarak kamuoyunda mayalanmıştır.

Türk kamuoyunda milli birlik ve beraberlik duygusu siyasilerin açıklamalarıyla zirveye ulaşmış ve toplumsal hafızada “EOKA = Makarios = Enosis” denklemi yer etmiştir. Bu yaklaşımdan dolayı, İngiltere’nin adada artan terör eylemleri kapsamında 9 Mart 1956 tarihinde Makarios’u tutuklaması ve sürgüne göndermesi, Türkiye’de sevinçle karşılanmıştır. “Makarios tevkif edildi ve Kıbrıs’tan sürüldü” şeklindeki yazılar gazete manşetlerini süslemiştir. 10 Mart 1956 tarihli Hürriyet gazetesi bu haberle ilgili olarak ilk sayfada, “Başpapazın Kıbrıslı Rum çetecilere para yardımı yaptığı, kiliseyi bir silah deposu haline soktuğu tespit edildi” açıklamalarına yer verirken aynı tarihli Milliyet gazetesi, “Kıbrıs ihtilafının çıbanbaşı olan kızıl papaz Makarios bugün İngilizler tarafından tutuklanmış ve Ada’dan sürülmüştür” ifadelerini ilk sayfasına taşımıştır. Görüleceği üzere, Makarios, çıbanbaşı, kızıl papaz, çetelere yardım yapan ve kiliseyi silah deposuna çeviren bir kötü karakter olarak tanıtılmıştır. Burada dikkat çeken önemli bir nokta da Makarios’a kızıl papaz benzetmesi yapılarak Kıbrıs sorunun arkasında komünizmin, dolayısıyla Sovyetler Birliği’nin olduğunun kamuoyuna takdim edilmiş olmasıydı.

Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların Enosis ısrarı ve Kıbrıs’ın geleceği tartışmalarında Kıbrıslı Türkleri görmezden gelen tavırları, Türk kamuoyunda “Taksim” tezine kuvvetli bir altyapı oluşturmuştur. Türk hükümetlerinin İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana Kıbrıs sorununa yaklaşımı benzerdir: Kıbrıs’ta statükonun korunması. Ancak Yunan emperyalizminin Kıbrıs’a sıçraması, Türkiye’de ciddi bir güvenlik endişesine neden olmuştur. Bu sebeple Türkiye’nin Kıbrıs meselesine yaklaşımı siyasi bir refleks olarak izah edilebilir. Zira Türkiye’nin tezleri, esasında Yunanistan’ın ortaya atmış olduğu tezlere birer antitezdir. Taraflar bu tezleri basın üzerinden kamuoyuna sunmuşlar ve bu noktada kamuoyunu güdümlemişlerdir. Bu açıdan basın, bu süreçte önemli bir rol ifa etmiştir.

1956 yılının sonlarına doğru, Türkiye “Kıbrıs Türk’tür” tezinden vazgeçerek, Taksim tezini savunmaya başlamıştır. Lakin “milli dava” olarak tabir edilen böylesine ciddi bir konuda politika değişikliğine gidilmesi, Türk kamuoyunda şaşkınlık yaratmıştır. Hatta Taksim tezi bir taviz olarak görülmüştür. Realpolitik olarak “Kıbrıs Türk’tür” tezi uluslararası kamuoyunda savunulabilir bir tez değildi ve böyle olduğu da kısa sürede anlaşılmıştı. Taksim tezi, Kıbrıslı Türklerin de self-determinasyon hakkına sahip olduğu yönündeki hukuki bir iddiadan yola çıktığından günün koşullarında daha savunulabilirdi. Türk hükümeti bu nedenle kamuoyunda artık Taksim tezinin konuşulmasından ve savunulmasından yanaydı. Bu bağlamda, hükümet 31 Aralık 1956 tarihli 8331 sayılı kararla,

Kıbrıs mevzuunda Yunan tezini destekleyen ve Türk ve İngiliz siyasi tutumuna aykırı mahiyette bulunan, muhtelif dillerde yazılı tüm materyallerin yurda sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklamıştır (Resmi Gazete, 31 Aralık 1956). Bu kararla birlikte Türk kamuoyu basın yoluyla Taksim tezine yönlendirilmeye çalışılmıştır.

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti politik düzeyde ne Kıbrıslı Türklere ne de Rumlara kalıcı bir barış sağlayabilmiştir. Bunun en temel nedeni, varılan mutabakatta toplumların arzularına pek yer verilmemesiydi. Bölgesel ve uluslararası güç dengesinin gözetildiği Soğuk Savaş koşullarında sağlanan çözümün toplumsal tabanı oluşturulmamıştı. 1960 Antlaşmaları ile kurulan yeni devlet de bu olasılıktan çok uzaktı. En azından böyle bir kaygısı gözüküyordu. Antlaşmalarla hem Enosis hem de Taksim engellenmiştir ama hukuksal, toplumsal ve siyasal düzlemde kalıcı bir bölünme ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu hal, zihinsel taksime yol açmıştır. Kıbrıs Cumhurbaşkanlığı'na seçilen Başpiskopos Makarios, şartlar ne olursa olsun Enosis yolculuğunun devam edeceğini her fırsatta dile getirmekten çekinmemiştir. Makarios, Enosis hedefine varamamıştır ama Enosis'in en büyük engelleyicisi olarak gördüğü İngilizlerden kurtulmuştur. Onun için, bu önemli bir ilerlemedir. Enosis'in birinci engeli en azından ortadan kalkmıştır ve diğer engelleri ortadan kaldırmak için de iyi bir fırsat doğmuştur. Bu amaçla ilk etapta Kıbrıslı Türkleri anayasal düzenin dışına itmeyi, ardından onlardan tamamen kurtulmanın planlarını yapmaya koyulmuştur. Sonunda Makarios, anayasayı işlemez ilan ederek adayı derin bir kriz sürecine sürüklemiş; Aralık 1963'e gelindiğinde ise Kıbrıslı Türkleri planladığı biçimde şiddet yoluyla devletten dışlamak amacıyla harekete geçmiştir.

Türk tarih yazınına "Kanlı Noel" olarak geçen bu olay, Türkiye'de toplumsal bir infiale yol açmıştır. Bilhassa, Kıbrıs Türk Alayı'nda görevli Binbaşı Nihat İlhan'ın üç çocuğu ve eşinin küvette katledilişi, Rum vahşetinin sembolü haline gelmiştir. "Hükümetimiz Kıbrıs'taki duruma müdahale ediyor", "Gençlik Kıbrıs için and içti", "Kıbrıs'ta yer yer silahlı çatışmalar devam ediyor", "Yunanistan Kıbrıs için gönüllü topluyor", "Rum gazeteleri Kıbrıs'a Rusya'yı davet ediyorlar" şeklindeki manşetler, Türk basınında sıklıkla boy göstermiştir. Belirtilmesi gereken önemli bir husus da dünya kamuoyunun Kıbrıslı Türklere karşı girişilen katliamları görmezden geldiğidir. Bu noktada, Yunan propagandası uluslararası toplumu etkilemede katliamların önüne geçmiştir. Açıkça belirtmek gerekirse, Türk basını ve diplomasisi, uluslararası kamuoyu oluşturmada Yunan muadilleriyle mukayese edildiğinde yetersiz kalmıştır. Türk

basını, 1963-1974 yılları arasında Kıbrıs meselesini yakından takip etmeye devam etmiştir. Bunun temel nedeni, bu yıllarda Kıbrıs'ta yaşanan ardı arkası kesilmeyen haber değeri yüksek olayların varlığıdır. Ayrıca Kıbrıs'ın Türk dış politikasını ilgilendiren başlıca konu olması da diğer bir nedendir.

8 Ağustos 1964 tarihi Kıbrıs için bir dönüm noktasıdır. Makarios'un Kıbrıslı Türkler ile Türkiye arasındaki irtibatı kesmek için giriştiği "Erenköy Harekâtı" Türk jetleriyle geri püskürtülmüştür. "Uçaklarımız Kıbrıs'a hücum etti" (Cumhuriyet, 8 Ağustos 1964), "64 jet dün Makarios'a pes ettirdi" (Hürriyet, 10 Ağustos 1964), "Ateşkes için şart koştuk" (Milliyet, 11 Ağustos 1964) gibi manşetler, yıllardır Kıbrıs konusunda yıkılan milli gururun yeniden tamir edilmesi manasına geliyordu. Nitekim senelerdir Kıbrıslı Türklerin dünya kamuoyunun gözü önünde şiddete ve katliama maruz kalmasına rağmen, Makarios'un el üstü tutulmasını Türk kamuoyu bir türlü hazmedememişti. Ayrıca, Kıbrıslı Türklerin tek imdat kapısı Türkiye idi. Birleşmiş Milletler, ABD, NATO ve Avrupa bu konuda soğuk bir diplomasiyle sorunlara çözüm aramanın peşindeydi. Bu sebeple Türkiye'nin 1964 tarihli harekâtı uluslararası arenada ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun üzerine Türk basınında "dost, düşman, müttefik" kavramlarının yeniden sorgulanmaya başlandığı göze çarpmaktadır. 10 Ağustos 1964 tarihinde Tabii Senatör Haydar Tunçkanat'ın "Kıbrıs Davamız" adlı yazısı, bu düşüncüyü gözler önüne seriyordu:

Dost ve müttefikimiz Amerika ise her gün yüzlerce masum Türk'ün ölümüne ve açlığa mahkûm edilmesi karşısında bize sükûnet tavsiye ediyor fakat kendisine karşı yapılan en ufak bir tecavüze dahi haklı veya haksız havadan beş saat bombardımanla mukabele ediyor (Milliyet, 10 Ağustos 1964).

Ulusal onur yeniden onarılmıştı fakat Kıbrıs'ta sular bir türlü durulmak bilmiyordu. Takvimler 15 Kasım 1967 tarihini gösterdiğinde tehlike çanları Kıbrıslı Türkler için bir kez daha çalmaya başlamıştı. Kıbrıs Tarihi'ne Geçitkale-Boğaziçi Saldırıları olarak geçen olaylarda Kıbrıslı Türkler 24 şehit vermişti. Cumhuriyet gazetesi 16 Kasım tarihli baskısında, "Kıbrıs'ta kanlı çarpışmalar oldu, Rumlar iki köyü işgal ettiler" manşetiyle Kıbrıs'taki gelişmeleri kamuoyuna aktarırken Milliyet gazetesi de, "Türk silahlı kuvvetleri alarm halinde Kıbrıs'ta çarpışmalar başladı" manşetiyle okuyucularını bilgilendirmişti. Milliyet'in aynı tarihli sayısında "Enerjik Davranmak Saati" başlıklı bir yazı kaleme alan Abdi İpekçi ise şunları söylüyordu:

Şimdi enerjik hareketlerin zamanı gelmiştir. Ankara Türk toplumuna verdiği garantinin kuru laf olmadığını kesin bir şekilde göstermek ve Grivas'ın saldırısına gereken cevabı vermek zorundadır. Aksi takdirde sadece sözüne sadakatsiz durumuna düşmekle kalmayacak Grivas'a bundan sonraki teşebbüsleri içinde cesaret vermiş olacaktır (Milliyet, 16 Kasım 1967).

21 Nisan 1967 tarihinde Yunanistan'da yaşanan askeri darbeden sonra Atina ile Makarios'un arası giderek açılmaya başlamıştı. Makarios'un SSCB ile yakın ilişkileri Atina'nın tepkisini çekmekte olup, Makarios'un Enosis fikrinden uzaklaştığı düşüncesi, Atina ve Lefkoşa sokaklarında yüksek sesle konuşulur olmuştur. Buna bir tepki olarak 1971 yılında Enosis'e hizmet etmek üzere EOKA B terör örgütü, Albay Grivas tarafından kurulmuştur. Rum Milli Muhafız Ordusu da Yunanlı subayların komutasındaydı ve Atina'nın nefretinin en somut halini yansıtıyordu.

Takvimler 15 Temmuz'u gösterdiğinde, Rum Muhafız Ordusu Makarios'a darbe yaparak yönetime el koymuştu. Cumhuriyet gazetesi bu olayı, 16 Temmuz tarihli baskısında, "Atina, Kıbrıs'ta Yunan Cumhuriyeti ilan etti" manşetiyle duyurmuştu. Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanı ilan edildiği darbe, Türkiye kamuoyunda soğuk düş etkisi yaratmıştır. Milliyet gazetesi 16 Temmuz'da, "Kıbrıs'ta Darbe Oldu, Makarios'un Akıbeti Meçhul" başlığıyla Kıbrıs'ta olanları kamuoyuna iletmiştir. Bu tarihe kadar Makarios karşıtı olan Türk kamuoyu, darbeden sonra mecburi olarak tutum değiştirmek durumunda kalmıştır. Kamuoyunun bu bakış açısını en güzel şekilde Milliyet gazetesindeki köşesinde Mümtaz Soysal kaleme almıştır. Yazının can alıcı kısmı şu şekildedir:

Makarios'u hiç sevmezdik. Kıbrıs Devleti'nin Cumhurbaşkanı bizim için her zaman cübbesine Türk kanı bulaşmış "kara sakallı papaz" olarak kaldı. Şimdi olaylar Sampson'a karşı Makarios'u tutmamızı, onun "meşru devlet başkanı" olarak görevine geri gelebilmesi için çok şeyi göze almamızı gerektiriyor. Atina cuntasının EOKA-B ile birlikte iş başına getirdiği eski tedhişçi bizim bakımımızdan ENOSİS'in timsali oldu. Makarios da Türklerin haklarını güvence altına alabilecek bağımsız bir Kıbrıs Devleti'nin savunucusu duruma geldi." (Milliyet, 20 Temmuz 1974).

Kıbrıs'ta tarihin akışını değiştiren 15 Temmuz darbesi karşısında Türkiye beklediği uluslararası yardımı bulamayınca garantörlük antlaşmasına dayanarak Kıbrıs'a tek başına 20 Temmuz günü müdahale etmiştir. Kamuoyundaki beklenti de bu yöndeydi. 20 Temmuz tarihli gazete manşetleri şöyleydi: "Lefkoşe'yi Bombaladık" (Türkiye), "Mehmetçik

Kıbrıs'ta" (Hürriyet), "Türk Ordusu Kıbrıs'ta" (Cumhuriyet). Türk ordusunun başarılı harekâtının ardından manşetler daha özgüven dolu atılmaya başlanmıştı. "Ordumuz Kıbrıs'a hâkim oldu", "Zafer, Zafer", "Bu bir bayramdır, evlerinize bayrak asın", "Zafer Bizim", "Kıbrıs'ta zafer Ordumuzun" şeklindeki başlıklar gazetelerin manşetlerini süslemiştir. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararı almasında kamuoyunun her kesimi hükümeti desteklemiş; farklı görüşler ve ideolojik yaklaşımlar bu desteğin oluşmasını engellememiştir. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) ve Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) bu konuda üç farklı örnek olarak verilebilir. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in yaptığı açıklama bu yönüyle dikkat çekiciydi:

Emperyalizm Kıbrıs'ı faşist bir ülkeye dönüştürmek ve Akdeniz Bölgesi'ndeki dengeyi kendi lehine değiştirmek istemektedir. Oysa bağımsız Kıbrıs Devleti Akdeniz'de bir barış unsurudur. Son olaylar karşısında hükümetin gösterdiği kararlı tutumu DİSK olarak desteklemekteyiz. Hükümetin barışçı bir çözüm istediği ve askeri müdahaleyi son çare olarak sakladığı konusundaki tutumunu tamamen yerinde buluyoruz (Milliyet, 20 Temmuz 1974).

Milli Türk Talebe Birliği de aynı görüşleri paylaşıyordu. MTTB Genel Başkanı Abid Özmen yaptığı açıklamada, üniversiteli gençlik olarak hükümet tarafından verilecek her türlü görevi yerine getirmeye hazır olduklarını söyleyerek Kıbrıs'ta bir darbe değil silahlı bir işgalin meydana geldiğini, meselenin Makarios'un devrilmesi olmadığını, Enosis olduğunu beyan etmiştir (Milliyet, 20 Temmuz 1974). TMGT Genel Başkanı Aydın Ünsal da aynı fikirdedir. Aydın, haşhaş meselesi kıta sahanlığı ve petrol sorunu ile ilgili baskıların had safhaya ulaştığını ve somut halini Kıbrıs'ta ortaya çıkardığını ifade ettikten sonra, Ecevit hükümetinin emperyalizme karşı verdiği savaşı sonuna kadar destekleyeceklerini belirtiyordu (Milliyet, 20 Temmuz 1974).

SONUÇ

Milliyetçilik, karmaşık ve derin tartışmaları bulunan siyasi bir konudur. Kıbrıs meselesine yansıyan tarafların tutumları bu durumu tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum olarak adlandırılan insan kümeleri bağımsız bir etnik grup veya ulus şeklinde hiçbir zaman görülmemiştir. Dahası, cemaatlerini temsil edegelmiş seçkinlerin böyle bir iddiası da olmamıştır. Her iki cemaat kendisini biyolojik, kültürel ve psikolojik açıdan Türk veya Yunan ulusunu ile

derin ve kadim bir düşünceyle sıkıca bağlamıştır. Bu nedenle Kıbrıs'ta ortaya çıkan toplumlararası anlaşmazlıkları ve çatışmaları, ortak tarihsel kimliği yarıştıran iki grup arasındaki bir çatışma olarak görmek gereklidir. Tarihsel süreç içerisinde Megali İdea ve bu düşüncenin siyasal aracı olan Enosis, Kıbrıslı Rum kimliğinin şekillenmesinde, derinleşmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Dernek, vakıf, okul, kahvehane ve kilise gibi kamusal kurumlar, Yunan ulusal kimliğinin yukarıdan aşağıya doğru inşasında ve böylece birleştirici bir ulusal kimlik oluşturulmasında belirleyici bir katkı sağlamıştır.

Buna karşın adadaki Türk milliyetçiliği yukarıdaki tutum ve davranışlara bir tepki olarak doğmuş ve ilerlemiştir. Örgütlenme, yayılma ve derinleşme yönünden büyük benzerlikler gösteren Kıbrıs Türk milliyetçiliğinin temel itici gücünü kendi haklarının muhafazasının mücadelesi oluşturmuştur. Bu yönüyle Kıbrıs Türk milliyetçiliği kategorik olarak Pantürkizmin bir alt dalı olarak nitelendirilemez. Fakat aynı durum Kıbrıs Elen milliyetçiliği için geçerli değildir. Kıbrıs Rumlarını etkisi altına alan doğrudan Panhelenizm olmuştur. Konu bu açıdan ele alındığı zaman, Ankara ile Lefkoşa ve Atina ile Lefkoşa arasındaki münasebetlerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan siyasal gelişmelere kadar aynı ölçekte olmadığı görülecektir. Yine bu süreçte belirleyici ve tayin edici Atina'nın rolü olmuştur.

Uluslararası ilişkilerin yönetilmesi konusunda önde gelen iç faktörlerden birisi ulusal kamuoyunun dış politikadaki yeri ve önemidir. Kamuoyu, artan kitle iletişim araçlarıyla birlikte dış politikada önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu durum haberleşme araçlarına verilen kıymeti yükseltmiştir. Dış politikanın tayininde ve yürütülmesinde kamuoyunda oluşturulan fikir ve kanaatin kayda değer bir araç şekline bürünmesi, devletin politika yapım süreçlerini de etkilemiştir. Bu çerçeveden konuya bakıldığında, Kıbrıs'ta 1955-1974 yılları arasında yaşanan hadiseler karşısında Türk kamuoyunun basın yoluyla yönlendirildiği görülmüştür. Burada belki şu soru sorulabilir. Kamuoyunu hükümetler mi yönlendirdi? Yukarıdaki metinden de anlaşılacağı üzere zaman zaman hükümet aldığı resmi kararlarla kamuoyunu yönlendirici bir rol üstlenmiştir. Ancak böylesine bir durumu tam olarak kestirmek mümkün değildir. Zira kamuoyunun toplumsal dinamiklerinin de hesaba katılması gerekmektedir. Fakat Kıbrıs meselesinin yoğun bir duygusal atmosferde doğması, gelişmesi ve olgunlaşması bu konu hakkında homojen bir kamuoyunun oluşmasına önemli katkılar yapmıştır. Başta gazeteler olmak üzere diğer kitle iletişim araçlarının Kıbrıs meselesine yaklaşımları genelde benzer pencereden

olmuştur. Büyük ölçüde bunun nedeni, Kıbrıs meselesinin zaman içerisinde milli bir davaya dönüşmesidir. Ayrıca bu meselenin taraflarından birinin Yunanistan olması da kamuoyu üzerinde belirleyici ve yönlendirici bir faktör olarak kendisini göstermiştir.

KAYNAKLAR

- Armaoğlu, F. (1959). 1955 yılında Kıbrıs meselesinde Türk hükümeti ve Türk kamuoyu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XIV (2), 57–86.
- Armaoğlu, F. (1963). Kıbrıs Meselesi (1954-1959): *Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Atabek, N. (2002). Kamuoyu, Medya ve Demokrasi. *Kurgu Dergisi*, 19, 223–238.
- Aykoç, E., Yamak, S., & Söylemez, S. (2008). Siyasal Katılım Açısından Türkiye’de Kıbrıs Dernekleri: 1950-1960. 6. *Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, 24-26 Ekim 2007. Lefkoşa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Barutçu, İrem. (2004). *Babîâli Tanrıları Simavi Ailesi*. Agora Kitaplığı.
- Bozkurt, Cumhuriyet, Günaydın, Hürriyet, Milliyet, New York Times, Türkiye, Ulus.
- Fedai, H. (1986). *Kıbrıs’ta Masum Millet Olayı*. İstanbul: KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fevzioğlu, B., & Fevzioğlu, B. (2009). *Sinema, Plâk ve Bildirilerde Kıbrıs Türklerinin Direniş Yılları*. Lefkoşa: Ajans Yay. Ltd.
- Goldstein, J., & Pevehouse, J. C. (2015). *Uluslararası ilişkiler* (H. Özdemir, Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Gürel, Ş. S. (1984). *Kıbrıs Tarihi I (1878-1960)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- HC Deb 10 February 1932 vol. 261 CC835-7.
- Hill, G. (2016). *Kıbrıs Tarihi: Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi (1571-1948)* (N. C. Serbest, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Holland, R. (1998). *Britain and the Revolt in Cyprus, 1954–1959*. New York: Oxford University Press.
- İpekçi, A. (1967, 16 Kasım). Enerjik Davranmak Saati. *Milliyet*.
- Kapani, M. (1998). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Konur, İ. (1938). *Kıbrıs Türkleri*. Ankara: Bürhaneddin Matbaası.
- Mallinson, W. (2005). *Cyprus: A Modern History*. London: I. B. Tauris.

- Milburn, Michael A. (1998). *Sosyal Psikolojik Açıdan Kamuoyu ve Siyaset* (Ali Dönmez, Çev.). İmge Kitabevi.
- Öztoprak, İ. (1998). Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları. *Belleten*, LXII (233), 207–235.
- Pınar, L. (2017). Amerika Birleşik Devletleri'nin Yumuşak Gücü ve Hollywood. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, VI (1), 253–274.
- Resmî Gazete, 31 Aralık 1956: 8331.
- Safa, P. (1955, 27 Ağustos). Kıbrıs, Milletın Dâvâsıdır. *Milliyet*.
- Sezer, D. (1972). *Kamuoyu ve Dış Politika*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Simavi, S. (1951, 25 Şubat). Yine Türk, Kıbrıs. *Hürriyet*.
- Soysal, M. (1974, 20 Temmuz). Makarios. *Milliyet*.
- Storrs, R. (1937). *The Memoirs of Sir Ronald Storrs*. New York: G. P. Putnam's Sons.
- Topuz, H. (1973). 100 Soruda Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Waltz, K., & Quester, G. H. (1982). *Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi* (E. Onulduran, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Yazar Katkıları

Makale tek yazar tarafından kaleme alınmıştır. Başka bir yazarın katkısı bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

Fonlama

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemiştir.

Yapay Zeka Beyanı:

Yapay zekâ araçları kullanılmadı. Bununla birlikte, çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

This study investigates the representation of the Cyprus issue in the Turkish press between 1955 and 1974. The period under examination is critical, as it encompasses significant political, social, and intercommunal developments on the island, including the intensification of the Enosis movement, intercommunal tensions, the constitutional breakdown of 1963, and the Turkish military intervention in 1974. Through a systematic analysis of prominent Turkish newspapers of the time, this research explores how news reports, editorials, and commentaries constructed the discourse surrounding Cyprus, thereby shaping public opinion and national perception of the conflict.

The Cyprus question, deeply intertwined with regional and international politics, was consistently framed within the Turkish media as a matter of national security, territorial integrity, and the protection of the Turkish Cypriot community. Newspapers functioned as intermediaries between the state and the public, relaying official positions while simultaneously engaging in discursive strategies to mobilize national sentiment. The analysis demonstrates that, despite differences in editorial policies and political affiliations, the majority of the press adopted a stance emphasizing the unity of the Turkish nation and the necessity of defending Turkish Cypriots against perceived threats from the Enosis movement and Greek nationalist initiatives.

Methodologically, the study employs discourse analysis to identify recurring themes, narrative structures, and rhetorical strategies employed by journalists and editors. Articles are categorized into news reports, opinion pieces, and editorials to distinguish between factual reporting and interpretative framing. This approach allows for a nuanced understanding of the ways in which the Turkish press mediated information from both domestic and international sources, constructed symbolic linkages between historical narratives and contemporary events, and influenced public perceptions of intercommunal relations and state policy.

One of the key findings is the media's role in reinforcing a dichotomous representation of the conflict. The Turkish press frequently depicted the Cyprus issue as a binary struggle between Turkish and Greek interests, portraying the Turkish Cypriot community as vulnerable and in need of protection, while framing Greek Cypriots and the Enosis movement as aggressors. Historical references to the Ottoman legacy, the geopolitical importance of Cyprus to Turkey, and prior international agreements were

consistently invoked to legitimize Turkey's claims and actions. Moreover, the press emphasized the continuity of Turkish responsibility on the island, situating contemporary events within a broader narrative of historical and moral duty.

The research also highlights the strategic function of media in constructing public consent for political and military actions. Coverage leading up to the 1974 intervention reveals that newspapers played a pivotal role in fostering national solidarity and preparing the public for potential military engagement. Editorials underscored the legitimacy of Turkish intervention, stressing both the threat posed by the constitutional collapse of the Cypriot government and the necessity of safeguarding Turkish Cypriot lives. By framing the conflict as both a moral imperative and a national duty, the press contributed to shaping a climate in which state actions were broadly supported by the public, despite varying political ideologies and opinions.

Another significant aspect revealed by the analysis is the interplay between domestic and international contexts. The Turkish media actively reported on international reactions, diplomatic negotiations, and the policies of foreign powers, particularly Greece, the United Kingdom, and the United States. While presenting international developments, newspapers consistently filtered and interpreted information to reinforce domestic narratives, demonstrating the press's dual function as both a transmitter of external events and a mediator of national sentiment. In doing so, the media not only informed the public but also participated in the construction of collective memory, linking contemporary events to historical legacies and national identity.

Overall, the study underscores the centrality of the press in the formation of Turkish public opinion regarding Cyprus. By combining factual reporting with interpretative commentary, newspapers not only reflected existing societal anxieties and aspirations but also actively shaped perceptions of legitimacy, threat, and national responsibility. The research contributes to a deeper understanding of media's role in conflict narratives and demonstrates how journalism operates at the intersection of information dissemination, political mobilization, and collective identity formation. The findings illuminate the mechanisms through which media discourse can influence public attitudes, justify state policies, and frame historical events in ways that persist in collective memory, thereby offering valuable insights for scholars of media studies, political communication, and contemporary Turkish history.

In conclusion, the representation of the Cyprus issue in the Turkish press between 1955 and 1974 exemplifies the interrelation of media, national identity, and political mobilization. Newspapers acted not merely as passive channels of information but as active participants in constructing a public discourse that legitimized government policies, reinforced communal solidarity, and framed the Cyprus question as a defining issue of Turkish national interest. The period under study demonstrates that media narratives are not neutral reflections of reality but are embedded within broader socio-political contexts, serving to interpret, evaluate, and often direct public understanding of complex international and domestic conflicts.

